

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ СТЯГНЕНЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВ НА СОРТИ РОСЛИН, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТАТТЕЮ 476 МИТНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

FEATURES OF THE APPLICATION OF ADMINISTRATIVE PENALTIES FOR VIOLATION OF PLANT VARIETY RIGHTS PROVIDED FOR BY ARTICLE 476 OF THE CUSTOMS CODE OF UKRAINE

Савіцька В.В., к.ю.н.,

асистентка фебри адміністративного права та процесу

Навчально-науковий інститут права Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Статтю присвячено висвітленню проблем застосування адміністративних стягнень за переміщення товарів через митний кордон України з порушенням прав на сорти рослин – одного із об'єктів права інтелектуальної власності, що

застосовується митними органами до винної особи, за порушення статті 476 Митного кодексу України, нормами якої передбачена адміністративна відповідальність за переміщення товарів через митний кордон України з порушенням прав інтелектуальної власності у разі ввезення на митну територію України або вивезення за межі цієї території товарів, призначених для виробничої або іншої підприємницької діяльності, з порушенням охоронюваних законом прав інтелектуальної власності. Здійснено дослідження доктринальних думок та нормативно-правових актів, норми яких регулюють відносини у сфері охорони прав на сорти рослин. Звертається увага, що крім ст. 476 МК, адміністративна відповідальність за порушення прав у сфері інтелектуальної власності передбачена рядом статей Кодексу про адміністративні правопорушення України.

Наголошено на специфічності охорони прав на сорти рослин та накладання адміністративних стягнень за порушення, передбаченого ст. 476 МК, яка по своїй суті є бланкетною, що потребує звернення до спеціального законодавчого акту, Закону України «Про охорону прав на сорти рослин», відповідно до положень ст. ст. 37, 39 якого, об'єктом правопорушення є майнові та немайнові права суб'єктів права на сорти рослин.

Адміністративне правопорушення з огляду на його склад проаналізовано шляхом аналізу: об'єкта правопорушення; об'єктивної сторони правопорушення; суб'єкта правопорушення; суб'єктивної сторони правопорушення, передбаченого ст. 476 МК. Підтверджено, що одним з надійних способів захисту прав інтелектуальної власності є реєстрація правовласниками об'єкта права інтелектуальної власності у митному реєстрі, та звертається увага, що митним кодексом передбачені підстави звільнення від адміністративної відповідальності, передбаченої ст. 476 МК.

Ключові слова: сорти рослин, адміністративні стягнення, митниця, кодекс.

The article is devoted to highlighting the problems of applying administrative fines for the movement of goods across the customs border of Ukraine in violation of the rights to plant varieties – one of the objects of intellectual property law, which is applied by the customs authorities to the guilty person for violation of Article 476 of the Customs Code of Ukraine, the norms of which provide for administrative responsibility for the movement of goods across the customs border of Ukraine in violation of intellectual property rights in the case of import into the customs territory of Ukraine or export outside this territory of goods intended for production or other entrepreneurial activity, in violation of intellectual property rights protected by law. A study of doctrinal opinions and normative legal acts, the norms of which regulate relations in the field of protection of rights to plant varieties, was carried out. It should be noted that in addition to Art. 476 of the Criminal Code, administrative liability for infringement of intellectual property rights is provided for in a number of articles of the Code of Administrative Offenses of Ukraine.

The specificity of the protection of rights to plant varieties and the imposition of administrative penalties for the violation provided for in Art. 476 MK, which in its essence is blanket, requiring recourse to a special legislative act, the Law of Ukraine «On Protection of Rights to Plant Varieties», in accordance with the provisions of Art. Art. 37, 39 of which, the object of the offense is the property and non-property rights of the subjects of the right to plant varieties.

The administrative offense in view of its composition was analyzed by analyzing: the object of the offense; the objective side of the offense; the subject of the offense; the subjective side of the offense provided for in Art. 476 MK. It has been confirmed that one of the reliable ways to protect intellectual property rights is the registration of the object of intellectual property rights by the right holders in the customs register, and attention is drawn to the fact that the customs code provides for the grounds for exemption from administrative liability provided for in Art. 476 MK.

Key words: plant varieties, administrative fines, customs, code.

Постановка проблеми. Вважається, що одним із надійних способів захисту прав інтелектуальної власності є реєстрація об'єкта права інтелектуальної власності у митному реєстрі, який допомагає запобігти ввезенню/вивезенню товарів, виготовлених з порушенням прав, на/з території України. За даними Державної митної служби України станом на дату 15.02.2022 р. у новому митному реєстрі зареєстровано 690 об'єктів інтелектуальної власності [1]. Проте, вказаний спосіб захисту не може в повній мірі забезпечити охорону прав на сорти рослин. Одним із найбільш поширених способів охорони суб'єктивних прав правовласників об'єктів права інтелектуальної власності є інститут адміністративної відповідальності.

Ст. 476 МК за переміщення товарів через митний кордон України з порушенням прав інтелектуальної власності, передбачена адміністративна відповідальність за порушення прав на сорти рослин, проте норми вказаної статті не в повній мірі відповідають сьогоденню. Засто-

сування адміністративних стягнень як засобу запобігання порушенням у сфері охорони інтелектуальної власності, потребує застосування до посадових осіб більш суворі штрафні санкції, ніж ці, які передбачені ст. 476 МК.

Аналіз останніх публікацій. Проблематика застосування адміністративних стягнень за переміщення товарів через митний кордон України з порушенням прав інтелектуальної власності досліджувалось у працях Г. Андрощука, А. Берлач, Ю. Бошицького, О. Коротун, О. Орлюк, М. Пушкар, О. Світличного, Р. Шишки та інших, однак питання застосування адміністративних стягнень за переміщення товарів через митний кордон України з порушенням прав на сорти рослин, є недостатньо дослідженим в юридичній науці, що й обумовлює актуальність цієї статті.

Метою статті є дослідження особливостей застосування адміністративних стягнень за порушення прав на сорти рослин митним законодавством України.

Виклад основного матеріалу дослідження. В останні роки серед науковців актуалізувалося питання щодо посилення відповідальності за вчинення порушень у сфері інтелектуальної власності. На сьогодні адміністративна відповідальність за порушення прав у сфері інтелектуальної власності передбачена рядом статей Кодексу про адміністративні правопорушення України – ст. ст. 51-2, 156-3, 164-3, 164-6, 164-7, 164-13, 164-17, 164-18 [2], та ст. 476 Митного кодексу України за переміщення товарів через митний кордон України з порушенням прав інтелектуальної власності [3].

На думку О. Світличного, хоча законодавство України з питань інтелектуальної власності й розроблено відповідно вимог міжнародних конвенцій, нормативно-правова база щодо охорони прав і законних інтересів селекціонерів та правової охорони нових сортів, свою охоронну та превентивну функції у цій сфері виконує не належним чином. До основних чинників недостатньої правової охорони, вчений відносить незаконне використання інтелектуальної продукції, і як наслідок прояви недобросовісної конкуренції, відсутність на рівні судів загальної юрисдикції кваліфікованого підходу до розгляду та експертизи справ що порушення об'єктів права інтелектуальної власності, недосконалість і часта зміна система органів виконавчої влади [4, с. 236–237].

Отже, серед значної кількості об'єктів права інтелектуальної власності – незаконне використання яких передбачає адміністративну відповідальність, нас цікавить охорона прав на сорти рослин.

Адміністративна відповідальність за порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності, передбачена ст. 51-2 КУпАП. Серед значної кількості об'єктів права інтелектуальної власності, вказаних у цій статті, нормами цієї статті встановлена адміністративна відповідальність за незаконне використання прав на сорти рослин, санкція якої передбачає накладення адміністративного стягнення у вигляді штрафу у розмірі від десяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією незаконно виготовленої продукції та обладнання і матеріалів, які призначені для її виготовлення [2].

Ст. 458 МК визначає, що порушення митних правил є адміністративним правопорушенням, яке являє собою протиправні, винні (умисні або з необережності) дії чи бездіяльність, що посягають на встановлений цим Кодексом та іншими актами законодавства України порядок переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, пред'явлення їх митним органам для проведення митного контролю та митного оформлення, а також здійснення операцій з товарами, що перебувають під митним контролем або контроль за якими покладено на митні органи цим Кодексом чи іншими законами України, і за які цим Кодексом передбачена адміністративна відповідальність [3].

Ст. 476 МК передбачена адміністративна відповідальність за переміщення товарів через митний кордон України з порушенням прав інтелектуальної власності у разі ввезення на митну територію України або вивезення за межі цієї території товарів, призначених для виробничої або іншої підприємницької діяльності, з порушенням охоронюваних законом прав інтелектуальної власності, що тягнуть за собою накладення штрафу в розмірі однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією товарів.

На відміну від ст. 51-2 КУпАП, ст. 476 МК конкретно не персоніфікує об'єкти права інтелектуальної власності, щодо яких здійснюється незаконне використання права інтелектуальної власності.

Отже, для того щоб застосувати до порушника прав на сорти рослин заходи державного примусу, по-перше, під час розгляду адміністративних стягнень необхідно насамперед виділити як характерну ознаку їх державно-при-

мусовий характер. По-друге, адміністративні стягнення поєднують у собі елементи карального, виховного та запобіжного характеру. По-третє, адміністративні стягнення мають переважно позасудовий характер їх застосування. По-четверте, адміністративне стягнення має певні особливості та мету застосування, яка полягає в покаранні правопорушника за скоєний проступок та профілактичному впливі на широке коло осіб, як тих, що були піддані адміністративному стягненню, так і інших [5, с. 36–38].

Згідно ст. 53 Закону України «Про охорону прав на сорти рослин» від 21.04.1993 р. № 3116-ХІІ, порушенням прав на сорт є: привласнення авторства є порушенням особистих немайнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин; вчинення без дозволу особи, яка має майнові права інтелектуальної власності на сорт рослин, будь-яких дій по відношенню до цього сорту, що потребують дозволу згідно з положеннями статті 39 Закону, вважаються порушенням майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин [6].

Використання прав, наданих патентом, здійснюється в межах, передбачених законодавством. Будь-яка особа не має права використовувати запатентований відповідно до закону сорт рослин без згоди власника патенту.

Специфічність прав на сорти рослин, як об'єкта права інтелектуальної власності, як й інших об'єктів включених до ст. 476 МК полягає і в тому, що справи про адміністративні правопорушення розглядаються у судовому порядку.

Главою 57 МК передбачені заходи митних органів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України.

Адміністративне правопорушення, передбачене ст. 476 МК з погляду його складу може бути проаналізовано у такий спосіб.

Родовим об'єктом права власності як складової юридичного складу адміністративного правопорушення є суспільні відносини щодо володіння, користування та розпорядження суб'єктами права власності на сорт рослин, які охороняються законом. Тим самим, видовим об'єктом правопорушень прав на сорти рослин, передбачене ст. 476 МК, є врегульовані нормами закону суспільні відносини з приводу володіння, користування та розпорядження суб'єктом права інтелектуальної власності (володілець патенту, власник майнового права) на вказаний об'єкт права інтелектуальної власності, переміщення якого порушує встановлений визначений нормативним актом порядок переміщення товарів через митний кордон.

Сорт рослин – це окрема група рослин (клон, лінія, гібрид першого покоління, популяція) в рамках нижчого із відомих ботанічних таксонів (рід, вид, різновидність) незалежно від того, чи задовольняє вона умови виникнення правової охорони. Відповідно до положень ст. ст. 37, 39 Закону України «Про охорону прав на сорти рослин», об'єктом цього правопорушення є майнові та немайнові права суб'єктів права на сорти рослин. При цьому обмеження майнових прав може здійснюватися за умови, що вони не завдаватимуть шкоди використанню прав на сорти рослин і не обмежуватимуть безпідставно законні інтереси суб'єктів права інтелектуальної власності на сорт рослин.

Суб'єктом порушення, передбаченого ст. 476 МК – загальний. Проте, суб'єктом порушення, передбаченого нормами вказаної статті може бути – спеціальний. Вказане підтверджується частиною другою ст. 459 МК, яка визнає суб'єктом адміністративної відповідальності – посадову особу підприємства.

Вважаємо, накладення штрафу в розмірі однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією товарів на громадян та посадових осіб підприємств є недоліком митного законодавства, адже саме посадові особи наділені правом здійснювати юридичні дії владного характеру, вони відповідають за дії підлеглих у разі ввезення на митну територію України або вивезення за межі

цієї території товарів, призначених для виробничої або іншої підприємницької діяльності з порушенням прав інтелектуальної власності.

В сучасних умовах питання ефективності застосування адміністративних стягнень як засобу запобігання порушенням у сфері охорони інтелектуальної власності, потребує застосування до посадових осіб більш суворої штрафної санкції порівняно з громадянами.

Отже, до посадової особи повинні застосовуватися більш суворі штрафні санкції, ніж ці, які передбачені ст. 476 МК. З огляду на ці положення у правовому регулюванні статусу посадової особи містяться правові прогалини, які потребують відповідних змін до Митного кодексу України.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується прямим або непрямим умислом.

Обов'язковою ознакою порушення, передбаченого ст. 476 МК є потерпілий. Ним може бути: автор (автори) сорту рослин (правовласник), інші особи, які на законних підставах набули право власності на сорти рослин.

Диспозиція ст. 476 МК сконструєвана як бланкетна. Тому для визначення тих чи інших ознак правопорушення необхідно звертатися до відповідних нормативно-правових актів, передусім Закону України «Про охорону прав на сорти рослин» та інших нормативних актів.

З об'єктивної сторони правопорушення на митному кордоні прав на сорти рослин може проявлятися у діях, які можливі у таких формах:

1) незаконного переміщення громадянами на митну територію України або за її межі сортів рослин. Тобто, будь-яких дій, за допомогою яких безпосередньо порушується встановлений порядок і умови переміщення вказаного об'єкта права інтелектуальної власності на митну територію України або за її межі, їх митний контроль та митне оформлення;

2) незаконного ввозу підприємствами на митну територію України сортів рослин (у тому числі з метою транзиту) або вивозяться за межі митної території України;

3) незаконного поміщення підприємствами або громадянами в митні режими імпорту, реімпорту, експорту, реекспорту, тимчасового ввезення, тимчасового вивезення, митного складу, вільної митної зони, переробки на митній території, переробки за межами митної території.

Тобто, незаконними, є вчинення дій, що створюють загрозу порушення суб'єктивних прав правовласників прав на сорти рослин на митному кордоні, шляхом ввозу, переміщення або вивозу на об'єкта права інтелектуальної власності.

Крім накладання штрафу, за переміщення товарів через митний кордон України з порушенням прав інтелектуальної власності, згідно ст. 476 МК до винної особи також застосовується адміністративне стягнення у вигляді конфіскації, примусовому вилученні товарів, що переміщуються з порушенням прав на сорти рослин. Це вказує на те, що конфіскація товарів є одним із основних видів адміністративного стягнення і його слід відрізнити від конфіскації майна, передбаченого ст. 29 КУпАП, де конфіскація може проводитися не тільки щодо речей, безпосередньо пов'язаних із адміністративним правопорушенням

і прямо зазначених в законі, але й конфіскації предметів, які є в особистій власності порушника.

Особливістю конфіскації товарів, що переміщуються через митний кордон з порушенням права інтелектуальної власності є те, що вона:

може бути призначена лише у випадках, прямо передбачених в санкціях норм Митного кодексу України;

2) встановлюється за переміщення товарів з порушенням права інтелектуальної власності;

3) полягає у примусовому безоплатному вилученні товарів у власність держави;

4) встановлюється за рішенням суду;

5) виконання постанови суду (судді) про конфіскацію виконується державним виконавцем.

Окрім того, законодавець в ст. 401 МК передбачив підстави звільнення від адміністративної відповідальності, передбаченої ст. 476 МК. Так, у разі призупинення за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності митного оформлення товарів, що переміщуються через митний кордон України, такі товари можуть бути знищені під митним контролем без необхідності встановлення порушення прав інтелектуальної власності.

Зазначена процедура, а значить і звільнення особи від адміністративної відповідальності, можлива, якщо протягом 10 робочих днів або трьох робочих днів у випадку швидкопсувних товарів) після отримання повідомлення про призупинення митного оформлення товарів: правовласник у письмовому вигляді поінформує митний орган, який призупинив митне оформлення, про те, що наявні ознаки порушення його права інтелектуальної власності, та свій намір застосувати процедуру знищення таких товарів; та декларант у письмовому вигляді надасть митному органу згоду власника товарів на їх знищення або не надасть заперечення власника товарів щодо їх знищення, якщо декларант у письмовому вигляді не надав митному органу, який призупинив митне оформлення, заперечення власника товарів щодо їх знищення, митний орган вправі вважати, що тим самим надано згоду власника товарів на їх знищення.

Висновки. Таким чином, здійснене дослідження особливостей застосування адміністративних стягнень за порушення прав на сорти рослин, передбаченого Митним кодексом України, дає підстави дійти висновку, що адміністративна відповідальність за переміщення товарів через митний кордон України з порушенням прав інтелектуальної власності, є потреба закріпити в нормах вказаної статті більш дієвих (сурових) штрафних санкцій до посадових осіб підприємств за переміщення товарів через митний кордон України з порушенням прав інтелектуальної власності у разі ввезення на митну територію України або вивезення за межі цієї території товарів, призначених для виробничої або іншої підприємницької діяльності.

Посилення адміністративних стягнень до посадових осіб як засобу запобігання порушенням у сфері охорони інтелектуальної власності, потребує законодавчого закріплення, шляхом внесення змін до ст. 476 Митного кодексу України у вигляді накладення штрафу на посадових осіб підприємства в розмірі двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією товарів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Реєстрація в митному органі. URL: <https://synergy.ua/practice/mutnyi-reestr/>
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 р. № 8074-10. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. № 51. Ст. 1122.
3. Митний кодекс України: Закон України від 13.03. 2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради*. 2012. № 44-48. Ст. 552.
4. Світличний О.П. Право інтелектуальної власності : підручник. Вид. 2, змін. і доп. К. : НУБіП України, 2017. 355 с.
5. Хорошак Н.В. Адміністративні стягнення за законодавством України. Київ : Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2004. 172 с.
6. Про охорону прав на сорти рослин : Закон України від 21.04.1993 р. № 3116-XII. *Відомості Верховної Ради*. 1993. № 21. Ст. 218.